

ÖRFILAR ska ni inte be om på kafé i Sverige — då kan det bli andra bullar av... Varningen kommer i dagens språkliga sommarbulletin från professor Thors i Oravais.

"Vad har ordet **vankas** för ursprung? Används det alltid tillsammans med ord för mat?"

Det finns två åsikter om ursprunget till **vanka**. Enligt den ena är ordet härlett ur det äldre svenska och i dialekter vanliga ordet **vån**, ett äldre **van**, som betyder "förhoppning". Enligt den andra är **vankas** ursprungligen ett medellågtyskt — alltså t.ex. hanseatiskt — ord **wanken**. Teorien om medellågtyskt ursprung har ett starkt stöd i att det ågtyska ordet kunde förekomma ut i uttryck som liknar de nutida svenska. Så t.ex. förekom ett ågtyskt **dar wanket de rode**, som i nutida svenska motsvaras av **där vankas stryk**.

Med det kommer vi in på frågan om användningen av **vankas**. Visst är det riktigt, att det används om mat, t.ex. i **eftermiddag vankas det slättar med hallonsylt**, men det förekommer också tillsammans med ordet **stryk** (och motsvarande). Jag kan utmärkt väl tänka mig ett uttryck om **nu vankas det riktiga örffilar**.

På tal om örffilar, så känner jag en inre maning att säga: använd inte ordet **örffil** i betydelsen "ett slagsulle" i Sverige eller i samtal med rikssvenskar. I Sverige används **örffil** uteslutande i betydelsen "slagrot", det som i äldre svenska

kallades **kindpust**. Då förstår man den förvåning som en kaféexpedit i Sverige känner inför en begäran "Får jag två örffilar, fröken".

Det ord som lämpar sig bäst för vårt örffil i betydelsen "ett slags bakverk" är **kanelbulle**. Ett utmärkt ord, för övrigt.

En annan fråga som gäller ett rikssvenskt ord är följande: "I en rikssvensk tidning läste jag om befordringar i Sveriges generalitet. Där förekom uttrycket "stabschef för sydöstra **milo**" Vad är detta **milo**? Är det en förkortning för **militärområde**, motsvarande våra militärlän i Finland? Kan ordet **milo** användas som förkortning också i tal eller måste man säga "militärområde"? Uttalas **milo** med **o** eller **å**?"

Det rikssvenska **militärområde** motsvarar vårt **militärlän**. Förkortningen **milo** förekommer också i tal: jag har t.ex. i Sveriges radio hört uttryck som "chefen för X **milo**". Ordet har långt i och uttalas med **o** (som i **ond**) i slutet.

Samme frågande har fäst sig vid ordet **åkeri**. "Är det det rikssvenska ordet för det som vi i Finland kallar **transportfirma**?"

Det stämmer. En **åkare** transporterar varor (numera inte personer). Hans firma kallas **åkeri**. Han har däremot inte **taxibilar** (**droskor**, som de stundom kallas i Sverige). Det märkliga är snarast att **åkare** och **åkeri** inte förekommer som term hos oss och, såvitt jag vet, aldrig har brukats här.

Carl-Eric Thors